

**HOMENATGE ALS NOSTRES
POBLES I A LA SEUA GENT
PRESENTACIÓ,
A CÀRREC DE BRAULI MONTOYA ABAT.
UNIVERSITAT D'ALACANT**

El darrer trimestre de l'any 2001, i en el context de la política de donar-se a conèixer dins tot el seu àmbit territorial, l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) es presentà a les comarques del sud del País Valencià amb un cicle de conferències sota el títol «l'homenatge als nostres pobles i a la seua gent». A principis del mateix any, en una sèrie de poblacions del nord valencià, ja s'havia celebrat un cicle similar amb l'objectiu d'homenatjar algunes personalitats distingides de la zona. Aquell cicle era continuació d'un altre que havia tingut lloc a Castelló de la Plana l'any anterior (2000). Arran de l'èxit obtingut per aquests dos cicles a les comarques septentrionals, el 7 de juny de 2002 l'IEC inaugurava a la capital de la Plana una seu permanent¹ i acordava l'organització d'una nova sèrie de conferències, però ara al sud valencià. Per al nou cicle, l'IEC comptava amb la col·laboració de la seu a la Universitat d'Alacant de l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana (IIFV). Amb aquesta infraestructura territorial, l'IEC i l'IIFV cercaren i aconseguiren la implicació econòmica i logística de la Diputació Provincial d'Alacant, també la dels sis ajuntaments on s'havien de celebrar les conferències (Alacant, Alcoi, Castalla, Dénia, Elx i Xàbia), la de dos instituts d'estudis comarcals (el del Baix Vinalopó i el de la Marina Alta) i la de l'Associació Cultural Antoni Llidó, de Xàbia. Finalment, els actes tingueren lloc entre els dies 17 i 29 d'octubre de 2001.

Com a novetat regular respecte al cicle realitzat a les comarques septentrionals, les conferències meridionals inclogueren la presentació tant de la personalitat a qui es retia homenatge com del ponent —normalment, un membre de l'IEC— a càrrec d'especialistes de la zona que facilitaven l'enllaç entre ambdues persones, les quals coincidien en la majoria dels casos en la seva dedicació professional, per bé que el tema de la conferència no solia tractar monogràficament de l'homenatjat. Les excepcions —justificades— d'aquesta regla van ser les dels conferenciant d'Elx i Xàbia: a la primera localitat no va parlar un membre de l'IEC, i a la segona el ponent no va dissertar de cap tema de l'especialitat

1. Vegeu-ne la publicació: INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Seu de Castelló de la Plana: Juny de 2001, acte inaugural*, Barcelona, 2001, p. 8.

pròpia i es va dedicar enterament al motiu de l'homenatge. Cada acte va comptar, a més a més, amb la presència protocol·lària i el parlament d'un càrrec de l'IEC i de l'autoritat local que l'acollia.

La primera de les conferències va ser dedicada a Enric Valor, l'homenajat que romanía més a prop del record dels presents, ja que encara no feia dos anys que havia faltat (1911-2000). L'acte es va dur a terme al seu poble nadiu, Castalla, on la seva Casa de Cultura va acollir, en proporció a la població castelluda, el públic més nombros del cicle. Va pronunciar la conferència el filòleg mallorquí Joan Miralles, que va dissertar sobre una figura pròxima en molts aspectes a la de Valor, Antoni M. Alcover (1862-1932). Miralles es va referir a aquesta proximitat amb la descripció de la tasca rondallística d'Alcover, plasmada en el primer tom de l'*Aplech de rondalles mallorquines* ja el 1896 i teoritzada en un article el 1931; aquell mateix any Alcover veia publicat en vida seva el darrer volum de les rondalles (recordem que Valor no havia de treure a la llum les seves rondalles valencianes fins al 1950). Miralles, en la seva evocació alcoveriana, va repassar també la resta de l'activitat d'Alcover, entre la qual va destacar el treball de camp que s'amaga darrere del *Diccionari català-valencià-balear* (1926-1962) i va fer un esment especial de les visites dialectals pel País Valencià meridional. D'una d'aquestes, Miralles en va llegir les següents impressions sociolingüístiques d'Alcover: «A Alacant la nostra llengua va p'els reconcs ferm. La gent polida fa gala de no parlarla mes que amb criats o dependents ignorants, y la dexen per la gent de baixa ma» (*Diario de Mallorca*, 1901).

El segon acte d'aquest cicle itinerant es va desenvolupar a la ciutat d'Alcoi, on es va retre homenatge a l'arqueòleg Camil Visedo, que va viure entre els anys 1876 i 1958. El director del Museu Arqueològic Municipal, Josep M. Segura, després de fer una semblança de l'homenajat, va presentar el conferenciant, que, en aquesta ocasió, va ser el catedràtic de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) Josep Guitart i membre de la Secció Històrico-Arqueològica de l'IEC. Les paraules d'aquest darrer van girar entorn de les descobertes que l'arqueologia més recent ha fet a les ciutats romanes de Catalunya i del País Valencià, amb el fil conductor subjacent de la crítica de la interpretació de la historiografia tradicional que veu un

enfrontament entre els ibers indígenes i els romans nousvinguts. En oposició amb aquesta visió romàntica, Guitart, d'acord amb Miquel Tarradell, considera que l'aportació romana va significar una estructuració del territori ibèric mitjançant una xarxa de ciutats i les vies de comunicació que les unien; en aquest sentit, el conferenciant conclouïa que el procés romanitzador «va ser desitjat, volgut i buscat» pels indígenes. En aquest acte va predominar un públic especialitzat en la temàtica i la dedicació tant de la persona homenatjada com de les del conferenciant i del presentador: l'arqueologia, tan rellevant a Alcoi gràcies als importants jaciments, en tots els ordres, de la Serreta, com en són bon exemples les inscripcions dels famosos ploms ibèrics. Aquesta descoberta va motivar els anys vint del segle passat que Camil Visiedo entrés en relació amb membres de la Secció Arqueològica de l'IEC, tal com va explicar el presentador de la conferència.

La tercera conferència va tenir lloc a la «capital provincial», d'on era nadiu l'almirall i historiador J. Guillén Tato (Alacant, 1897-1972). El conferenciant, Vicenç M. Rosselló, de la Universitat de València (UV), davant d'un públic especialitzat de geògrafs i historiadors, va dissertar sobre les cartes de navegar, una temàtica que s'acoblava perfectament amb la figura de l'homenatjat, com va ressaltar el presentador de l'acte, Francesc X. Llorca Ibi, filòleg i estudis del lèxic mariner. En aquesta presentació es va destacar, a més a més, la feliç unió que s'acomplia en la figura homenatjada entre el món de les lletres i el de les armes, tal com en un altre temps va encarnar el nostre escriptor medieval Jordi de Sant Jordi; no debades, entre les lletres conreades per l'almirall Guillén Tato no van faltar les catalanes, tant respecte a publicacions científiques com en l'àmbit epistolar; tal és el cas, per exemple, de la relació que va mantenir amb l'Ajuntament de Novelda per a la celebració del segon centenari de la mort d'un altre mariner insigne de la regió, Jorge Juan (1713-1773).² Pel que fa a la conferència, Vicenç Rosselló va descobrir l'existència d'una «escola mallorquina» darrere de la

2. El llibre *El almirante y polígrafo Julio Guillén Tato* de V. Ramos (València, Institución Alfonso el Magnánimo, 1976) conté una biografia i una bibliografia pràcticament exhaustiva de la figura homenatjada.

majoria de les cartes i dels atles portolans medievals, entre els quals va destacar com a obra mestra de la nostra cartografia l'*Atlas català* conservat a la Biblioteca Nacional de París. A més a més, Rosselló va fer veure al públic assistent la presència d'una llengua franca mediterrània en els rètols d'aquests mapes i va cloure les seues paraules amb unes reflexions sobre les variants del nom *Alacant* a les cartes portolanes.

L'etapa il·licitana del cicle va ser la que va gaudir de la major repercussió mediàtica i del nivell més alt de representació política. Eren molts els factors a favor que fos així: en primer lloc, la major catalanitat lingüística (numèricament parlant) de la població d'Elx; en segon lloc, l'oportunitat d'oferir al públic una temàtica que englobava els dos símbols més cridaners de la identitat il·licitana, el Palmerar i el *Misteri*, acabats de declarar patrimoni de la humanitat per la UNESCO; i, en tercer lloc, la tria de l'homenatjat, Pere Ibarra, i del conferenciant, Joan Castaño: dues persones considerades i reconegudes en els ambients culturals d'Elx. La presentació de l'acte, que anà a càrrec del professor Biel Sansano, va estar igualment a l'altura de les circumstàncies. Sansano va glossar tant la figura de l'historiador local Pere Ibarra (Elx, 1858-1934) com la del conferenciant, especialista en la història contemporània de la ciutat i en la seva tradició religiosa, en la qual es destaca la celebració anual del *Misteri d'Elx*. Joan Castaño va ser l'únic ponent del cicle no pertanyent a l'IEC, però l'avinentesa d'oferir als il·licitans un homenatge en què es parlés directament de la figura homenatjada i el fet que aquesta persona hagués dedicat la seva vida a la conservació de les dues senyes d'identitat del poble d'Elx declarats universals per la UNESCO s'ho valien. La conferència va començar amb un esbós biogràfic de Pere Ibarra, que exercí com a arxiver municipal i, a més, col·laborà de manera entusiasta amb els dialectòlegs que treballaven a la primeria del segle XX per a l'IEC i el *Diccionari català-valencià-balear*. La xerrada, molt ben il·lustrada amb fotografies i textos de l'època, continuà amb la descripció de les activitats d'Ibarra a favor de la salvaguarda dels horts de palmeres en un moment d'expansió de la població i la indústria espadenyera local que els feien perillar.

L'última part de la conferència va discórrer sobre l'aferrissada lluita del pròcer local per salvar de la inanició la representació del *Misteri*, considerada per molts il·licitans del seu temps com un acte estrictament religiós i pertanyent a una altra època.

A Xàbia, tant el tipus d'homenatge tributat com la mena d'especialitat del conferenciant van comportar un contrast perceptible amb la resta del cicle. Així, les persones homenatjades van ser dues: Antoni Llidó, capellà missioner (Xàbia, 1936-1974), i Jordi Farrero, mecenes cultural, resident a Xàbia els darrers anys de la seua vida (Barcelona, 1926-1998). La conferència va anar a càrrec de Carles Solà, enginyer químic i rector de la UAB i membre de la Secció de Ciències i Tecnologia, el qual no va tocar cap tema lligat amb el seu perfil professional encara que sí amb les seves conviccions ideològiques, perquè va parlar de la vida d'Antoni Llidó i la seva mort a mans de la dictadura xilena de Pinochet. Després d'una sentida presentació del metge Hèctor Garcia Pérez, natural d'un dels pobles de la comarca del Comtat on el pare Llidó va exercir de capellà, la qual ens va permetre conèixer el lligam que unia Carles Solà amb Antoni Llidó, el conferenciant va prendre la paraula per introduir, primer, el cas, encara obert, de la tortura i l'assassinat del capellà homenatjat i reivindicar l'establiment d'un Tribunal Penal Internacional que li hauria de fer justícia; i, després, per fer un repàs dels principals episodis vitals d'Antoni Llidó, caracteritzats pel fet de ser exponents d'una Església social que molestava l'Església oficial espanyola, per la qual cosa va acabar «desterrat» a Xile (Llidó pertanyia al Moviment de Cristians pel Socialisme).

La darrera conferència del cicle va tenir lloc a la capital de la Marina Alta, Dénia, en homenatge a l'historiador i eclesiàstic Roc Chabàs (Dénia, 1844-1912). L'acte va ser presentat per l'arxivera municipal, Rosa Sesser, que va fer una semblança de la figura polifacètica de l'homenatjat. Chabàs es va dedicar, com a historiador, a l'arqueologia, l'arxivística, la història de l'art; però també va fer el paper de filòleg i es dedicà, entre altres coses, a l'edició d'autors valencians clàssics. El conferenciant va ser l'historiador Manuel Ardit, que va parlar sobre el règim senyorial valencià i el seu reflex en la societat moderna. Ardit va fer veure que la senyoria valenciana,

des de la fi del segle XV fins al XIX, en què va haver de claudicar arran de la revolució liberal, va ser molt estable; però que, a diferència de la noblesa castellanoandalusa, no va ser propietària de la terra, sinó que simplement en va detenir la senyoria. Això va fer possible un desenvolupament important en l'agricultura valenciana en els segles XVII i XVIII i va propiciar el sorgiment d'una burgesia agrària que va protagonitzar el trànsit al sistema capitalista actual al País Valencià.

Aquest cicle és el que ara presentem al lector per mitjà de la lletra de motlle. I ho fem amb l'afegitó de dos textos que considerem imprescindibles per a comprendre amb tota la seva amplitud l'acte que va comptar amb el major fervor popular: el de Xàbia. A l'apartat corresponent, doncs, hi afegim un escrit breu sobre Jordi Farrero, a càrrec de Manuel Castellet, president de l'HEC durant el cicle de conferències i representant de la nostra institució a la conferència de Xàbia. L'altre text, més extens, pertany al professor de la Universitat de València Josep J. Martí Ferrándiz, que va conèixer de prop el capellà missioner Antoni Llidó. Esperem que tot plegat contribuirà a donar una idea de la intenció doble d'aquell primer cicle de conferències organitzat per l'HEC al sud del País Valencià: tributar un reconeixement públic a diferents intel·lectuals, ja traspassats, de les terres meridionals valencianes, i fer-ho servir com una carta de presentació a l'extrem sud del seu àmbit d'actuació, el de la llengua catalana.